

Imre Szabó
osztályfőnök.

G. Rieger

Začiatky skautingu v Trenčíne (1915)

Ešte pred prvou svetovou vojnou v čase Rakúsko-uhorskej monarchie vznikali v rámci uhorského skautingu (zal. 1910 / 1912) na území terajšieho Slovenska katolícke skautské oddiely, ktoré na gymnáziách, kde učili, zakladali katolícki kňazi - profesori, inšpirovaní britským skautingom Baden-Powella.

Prvé takéto oddiely boli v Komárne a v Rimavskej Sobote: v Komárne v r. 1913 založil prvý skautský oddiel pri benediktínskom gymnázium v prof. Alexander Karle s 28 členmi, druhý podobný oddiel bol založený v Rimavskej Sobote v marci 1914. Ďalší katolícky školský skautský oddiel bol v Trnave.

Jeden z týchto prvých skautských oddielov na Slovensku bol založený aj na Kráľovskom vyššom rímsko - katolíckom piaristickom gymnázium v Trenčíne v júni 1915 a svoju činnosť začal 1. augusta 1915.[1] Gymnázium sídlilo v budove kláštora rehole piaristov na hlavnom námestí, vchod bol aj cez romantickú kamennú bránku z Maršovského (teraz Palackého) ulice.

Tento prvý skautský oddiel v Trenčíne založili Imre Szabó, ktorý na gymnázium vyučoval kreslenie a zemepis, a nadporučík Pavol Orbán, príslušník tunajšieho 15. honvédskeho pluku, ktorý na gymnázium vykonával predvojenskú prípravu. Členmi oddielu boli Gabriel Rieger, Koloman Molčan, Rudolf Paldan, Štefan Molčan, František Tiso, ďalšie mená nepoznáme.[1]

Priame a prvotné doklady k založeniu tohto oddielu či jeho činnosti nie sú v súčasnosti známe. Udalosť je známa z odovzdávanej tradície trenčianskeho skautingu, spočiatku zrejme len ústnej a až dodatočne spísanej. Pozrime sa na vznik prvého skautského oddielu z hľadiska niektorých známych súvislostí. Máme k dispozícii istú skautskú pozostalosť po jednom z prvých trenčianskych skautov, už zmienenom Gabrielovi Riegerovi. Z týchto čias (1915-1918) sa však v jeho v skautskej pozostalosti nič nezachovalo, ale na jeho vysvedčeniach je podpísaný Imre Szabó ako jeho triedny učiteľ (osztályfőnök). Tiež sú k dispozícii ročenky piaristického gymnázia, kde oddiel vznikol. Aj keď nám ich štúdium znemožňuje neznalosť vtedajšej úradnej reči maďarčiny, v ktorej sú písané, poľahky z nich zisťujeme, že to boli všetko študenti piaristického gymnázia: Gabriel Rieger (1903-1961), Koloman Molčan, Rudolf (maď. Rezső) Paldan boli v šk. r. 1915/1916 primánmi v I.A, triednym profesorom im bol práve Imre Szabó.[2] Štefan Molčan (nar. azda 1900/1901) bol vtedy tercián a mal iného triedneho profesora (Mikuláša Horňáka). Výrazne starší od nich bol Fraňo Tiso (1894-1974), podľa veku vtedy zjavne čerstvý absolvent trenčianskeho piaristického gymnázia, neskorší profesor trenčianskeho gymnázia (1920-1924) a vyslanec v SSSR (1939-1941).

Dobové podpisy Szabóa a Riegera, aj pečiatka gymnázia, sú tu zobrazené na obrázku.

Szabó do Trenčína prišiel zo Szegedu, ale nepoznáme jeho základné životopisné údaje, a nie je jasné, kam z Trenčína po pár rokoch odišiel - možno na front - ani či prežil a kde ďalej žil. Ani osud npor. Pavla Orbána nie je známy.[4] Podľa ročeník gymnázia prof. Imre Szabó prišiel vyučovať na piaristické gymnázium možno už v šk. r. 1914/1915 (ročenka nie je t.č. k dispozícii), určite tu však vyučoval v šk. r. 1915/1916 a nasledujúcom 1916/1917; naisto určiť, či tu bol aj v r. 1917/1918 nateraz nemožno pre nedostupnosť ročenky. Skautov (cserkész)

ročenky neuvádzajú v gymnaziálnych spolkoch (egyletek, körök), teda škola sa o nich nezaujímal, hoci Szabó sa tu v inej záujmovej činnosti uvádza. Historik trenčianskeho školstva pán prof. Ján Havran (1914 – 1999) však zaznamenal, že Imre Szabó na piaristickom gymnáziu pôsobil v r. 1914-1917 (rozumie od letných prázdnin 1914 do letných prázdnin 1917, teda tri školské roky) a niet dôvodu neveriť mu.

Imre Szabó sa zrejme v prvom školskom roku (1914/1915) svojho pôsobenia zorientoval v miestnych pomeroch, zoznámil sa s Pavlom Orbánom a v júni 1915 založili skautský oddiel, svoju činnosť však oddiel začal 1. augusta 1915. V nadchádzajúcom školskom roku 1915 - 1916 (niekde sa uvádza v lete 1916) zorganizovali niekoľko výletov a dlhších pochodov do okolia Trenčína. Oddiel usporiadal aj kurz pre záujemcov, dnes by sme ho možno nazvali radcovský alebo vodcovský. Absolvovali ho Fraňo Tiso, Gabriel Rieger a bratia Koloman a Štefan Molčanovci. Po roku činnosti, v júni 1916, mal oddiel 21 členov. V lete 1916 oddiel usporiadal letný tábor v Súči.

Gabriel Rieger
(1903-1961)
(foto v r. 1923).

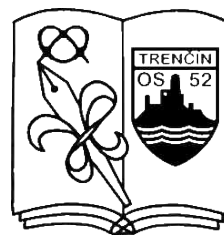
Fraňo Tiso (1894-1974) (v bielej košeli)
na fotografii o niekoľko rokov neskôr
na skautskej plavbe plťou dolu Váhom.

Oddiel teda vznikom rok po začatí prvej svetovej vojny v Trenčíne, ktorý bol sídlom 71. pešieho pluku a 15. honvédskeho pluku a ich vojenských nemocníc. V čase vzniku oddielu sa v monarchii možno ešte ako - tak darilo presviedčať o vidine budúceho vojnového víťazstva, ale obyvateľstvo už na vlastnej koži cítilo ťarchu a obeť vojny. Situácia na fronte sa však zhoršovala, s tým narastala bieda civilného obyvateľstva, bola núdza o potraviny, ošatenie aj palivo, vojnové straty boli aj na gymnáziu z radov učiteľov i študentov. Je zrejmé, že v týchto pomeroch oddiel prestal fungovať niekedy v lete 1917, teda rok pred skončením vojny a rozpadom monarchie, keď, ako uvádzajú tradované údaje, prof Szabo odišiel v r. 1917 [3] z Trenčína. Koncom prvej svetovej vojny a rozpadom dovtedajšej monarchie skončila prvá vlna skautingu na Slovensku aj v Trenčíne.

S koncom vojny prišiel nový česko – slovenský štát, nové poriadky a odlišná kultúra, s ktorou na Slovensko a aj do Trenčína od začiatku r. 1919 prišla nová vlna zakladania skautských oddielov, na ktorej sa výrazne zúčastnili Česi došli s orgánmi nového štátu. To je však už iná

kapitola histórie skautingu slovenského aj trenčianskeho, ktorej sa zúčastnili už "zabehnutí" skauti prvej vlny.

Autor: Ing. Vojtech Brabenec, Trenčín, jún 2015
člen Historickéj komisie Slovenského skautingu

Poznámky:

[1] Vychádzam z údajov odovzdávaných v Trenčíne tradíciou z generácie na generáciu. Žiaľ, odovzdávanie bolo zrejme nie vždy v písomnej forme a už vôbec sa neprenášali údaje o prameňoch, nieto ešte samotné pôvodné pramene. Pri odovzdávaní tradície trenčianskeho skautingu predpokladám túto generačnú postupnosť, aj s charakteristickými menami:

1. gen. r. 1915 (Fr. Tiso 1894; Št. Molčan okolo 1900/1901; K. Molčan, G. Rieger *1903)
2. gen. r. 1923+ (Horký *1904, Slotík,..)
3. gen. r. 1928-1938 (Fr. Gašparík *1908)
4. gen. r. 1939/1945 (Ing. arch. Št. Androvič *1930)
5. gen. r. 1987 a neskôr

[2] V súvislosti so založením Szabovho gymnaziálneho oddielu v júni 1915 z jeho budúcich prvákov školského roku 1915/1916 zisťujem, že posledné predgymnaziálne vysvedčenie G. Riegera má datum 3. máj 1915, čo ukazuje obe udalosti v dobrej zhode. Dokazuje to, že začínajúci prváci školského roku 1915/1916 mali už v máji 1915 predošlú školu ukončenú, takže v júni 1915 už mohli byť v „zapísaní“ na gymnáziu a byť v styku so svojim budúcim učiteľom, povedané inak: jún 1915 už istým spôsobom patril do školského roku 1915/1916. V našej dobe by tento prelom bol neskorší.

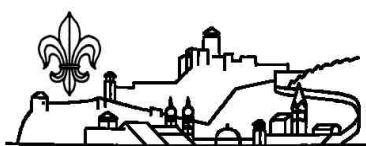
[3] Na Riegerovom vysvedčení z 27. mája 1917 je Imre Szabó ešte podpísaný.

[4] V ročenkách gymnázia nenachádzame Pavla Orbána ako inštruktora brannej výchovy mládeže, keďže bol honvédske nadporučík, nie zamestnanec gymnázia.

[5] Zaujímavé je, že Titus Ripka (nar. 1903 azda v Trenčíne? - zomrel 1995 v Bratislave), vrstovník Riegera, Št. Molčana a Paldana, vieme že 1919 bol skaut v Trenčíne, 1923 už v Žiline, od 1928 v Prešove, sa tu v r. 1915-1918 podľa našich terajších vedomostí ako skaut nevyskytuje.

[6] Št. Androvič zazamenal Paldanove krstné meno ako Andrej – ročenky gymnázia však jasne uvádzajú Rezső Paldan, teda Rudolf. Vychádzajúc zo súvislostí, je takmer vylúčené, že by sa jednalo o inú osobu. Andrej Paldan jestvoval, nebol to však skaut, ale známy trenčiansky kňaz, z čoho azda vznikol Androvičov dohad, ktorý uviedol ako skutočnosť.

[7] Autor celého diela, textu, všetkých fotografií aj obrázkov je Ing. Vojtech Brabenec, Trenčín. Autorstvo originálnych fotografií: Riegerov portrét je zo skupinovej fotografie ateliéru Maxa Sterna z r. 1923; foto Fraňa Tisu je zo skupinovej fotografie neznámeho autora, zjavne niečo po r. 1918 ale nie po 1924.

(Koniec diela)